

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту /ЦЗДВН

Кафедра міжнародних економічних відносин

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

_____ 20__ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня бакалавр

зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

на тему «Зовнішній борг країни та методи його оптимізації»

Здобувача вищої освіти 4 курсу _____

(номер курсу)

(підпис)

Шкурій Я.С.

(ініціали, прізвище)

групи МЕ-91а

(шифр групи)

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Керівник к.е.н, доцент _____

(посада, науковий ступінь)

(підпис)

Дудченко В.Ю.

(ініціали, прізвище)

Суми – 2023 рік

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Навчально-науковий інститут бізнесу, економіки та менеджменту / ЦЗДВН

Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)

здобувачу 4 курсу, групи МЕ-91а

(номер курсу)

(шифр групи)

Шкурія Ярослава Сергійовича

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи « Зовнішній борг країни та методи його оптимізації » затверджена наказом по університету від « __ » _____ 2023 року № _____
2. Термін подання здобувачем закінченої роботи « __ » _____ 20__ року.
3. Мета кваліфікаційної роботи: Дослідження теоретичний основ зовнішнього боргу та розробка напрямів оптимізації його структури та управління.
4. Об'єкт дослідження: зовнішній борг, система його управління.
5. Предмет дослідження: теоретичні засади та практичні аспекти щодо управління та оптимізації зовнішнього боргу
6. Кваліфікаційна робота виконується на матеріалах: наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, у тому числі періодичних виданнях, законодавчих та нормативно-правових актів України, статистичних матеріалах Державної служби статистики, тощо.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети.

Розділ 1 : Зовнішній борг, теоретичні аспекти

У розділі 1 : у першому розділі кваліфікаційної роботи була визначена теоретична суть поняття зовнішній борг країни, його функції та методи управління

Розділ 2 : Формування зовнішнього державного боргу країн Європи

У розділі 2: у другому розділі кваліфікаційної роботи виконувався аналіз та порівняння вітчизняного державного боргу із зарубіжними, досліджувався стан та структура державного боргу

Розділ 3 : Напрями оптимізації структури зовнішнього державного боргу України

У розділі 3: у третьому розділі кваліфікаційної роботи були показані декілька методів оптимізації формування боргової політики України . Також були залучені рекомендації, щодо покращення боргової політики

8. Консультації щодо роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Дудченко В.Ю.		
2	Дудченко В.Ю.		
3	Дудченко В.Ю.		

9. Дата видачі завдання: «__»_____ 20__року

АНОТАЦІЇ ДО КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«ЗОВНІШНІЙ БОРГ КРАЇНИ ТА МЕТОДИ ЙОГО ОПТИМІЗАЦІЇ»

Здобувача Шкурія Ярослава Сергійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи викладено на 39 сторінках, зокрема список використаних джерел із 33 найменувань, який розміщено на 3 сторінках. Робота містить 1 таблицю, а також 2 рисунки.

Зовнішній борг є важливим аспектом фінансового стану країни, оскільки він може мати значний вплив на її економічну стабільність та розвиток. Зовнішній борг виникає, коли країна позичає кошти від інших країн, міжнародних фінансових установ або приватних кредиторів. Актуальність даної теми є вкрай актуальною в даний проміжок часу для нашої країни, адже в умовах повномасштабної війни України та російської федерації, наслідками COVID-19 та економічною нестабільністю зовнішній борг нашої країни виріс в декілька разів, що є приводом занепокоїтись, зробити певні висновки та плани, щодо оптимізації економічного розвитку України

Оптимізація зовнішнього боргу є важливим завданням для країни, оскільки надмірне накопичення боргу може призвести до серйозних проблем. Однією з основних методів оптимізації є реструктуризація боргу, що передбачає перегляд термінів погашення, процентних ставок або навіть часткове списання боргу. Це дозволяє зменшити фінансове навантаження на країну та забезпечити більш стабільну ситуацію.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає у виявленні основних причин становлення зовнішнього боргу, його основних функцій та методів оптимізації.

Мета роботи реалізується шляхом виконання наступних завдань:

- проаналізувати структуру державного боргу України та низьки інших країн
- дослідити структуру зовнішнього боргу Німеччини, та порівняти його з вітчизняним
- проаналізувати динаміку змін державного боргу України з 2018-2023 рр.
- дослідити сучасні методи оптимізації державного боргу;
- проаналізувати поточний стан економіки України;
- визначити напрямки вдосконалення державного регулювання у сфері валютного регулювання;

У процесі дослідження залежно від цілей і завдань були використані відповідні методи дослідження економічних процесів, серед яких систематизація та узагальнення (під час теоретичного обґрунтування – поняття зовнішній борг країни), порівняльний метод (при порівнянні зовнішнього боргу України та Німеччини), метод кількісного аналізу(при дослідженні тенденцій змін державного та зовнішнього боргу по роках, методи індукції та дедукції).

Отримані результати кваліфікаційної бакалаврської роботи:

1. На сучасному етапі під час повномасштабної війни України та російської федерації зовнішній борг нашої країни ,нажаль, тільки зростає ,за останні два роки виріс в декілька разів. .

2. Основні зміни в Україні відбудуться шляхом трансформації економіки та військово промислового комплексу

3. Українська економіка зазнає істотного зростання боргового навантаження, що є результатом трансформаційних процесів. Основними причинами цього явища є наступні фактори: необхідність збільшення валютних резервів, які вичерпалися внаслідок валютних інтервенцій Національного банку України тощо.

Одержані результати можуть бути використані в процесі розроблення стратегії зовнішньоекономічного розвитку України та оцінки ефективності

проведення політики у сфері валютного регулювання та боргової політики в майбутньому .

Результати апробації основних положень кваліфікаційної бакалаврської роботи розглядали на:

1) VIII Міжнародній науково-практичній конференції;

...

Ключові слова: УКРАЇНА, ДЕРЖАВНИЙ БОРГ, ЗОВНІШНІЙ БОРГ, ЗАБОРГОВАНІСТЬ КРАЇН ЄВРОПИ, ОПТИМІЗАЦІЯ БОРГУ... (5–10).

Рік виконання кваліфікаційної роботи – 2023 рік

Рік захисту роботи – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1 ЗОВНІШНІЙ БОРГ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	11
1.1 Економічна сутність зовнішнього боргу.....	11
1.2 Методи управління зовнішнім боргом.....	12
1.3 Зовнішня заборгованість країн Європи у глобальній фінансовій ...	16
системі	16
РОЗДІЛ 2 ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ КРАЇН	
ЄВРОПИ.....	20
2.1 Дослідження стану та структури зовнішнього державного боргу.....	20
Країн	20
2.2 Порівняльна характеристика вітчизняної та зарубіжної практики	
управління та оптимізації зовнішнього державного борг	22
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОГО	
ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ.....	27
3.1 Зовнішній державний борг: оптимізація формування	27
3.2 Оптимізація боргової політики, як напрям удосконалення системи	
управління зовнішнім державним боргом України	30
ВИСНОВКИ.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	36

ВСТУП

Починаючи з 2008 року, зовнішній борг країн став серйозним питанням, яке зумовлене існуванням більш складних економічних умов. Одним із головних завдань держави є контроль за динамікою державного боргу та оптимізація його структури. Однак, важливо уникати непотрібного збільшення державного боргу, необґрунтованого використання запозичених коштів та відсутності системного підходу до боргової політики, оскільки це може мати дестабілізуючий вплив на економіку країни. Тому, дослідження зовнішнього боргу та методів його оптимізації є надзвичайно актуальними в сучасному світі, особливо в контексті розвитку країн Східної Європи.

Актуальність цієї теми пояснюється тим, що державний борг є важливим елементом в державному фінансовому обороті. По-перше, це заважає виконанню державою функцій державотворення, цільового інвестування до економіки, виконання соціальних зобов'язань. А по-друге, в геополітичному плані, можна подивитися на скільки країна відрізняється від інших, по рівню зовнішнього та внутрішнього боргу.

Зовнішній борг – це загальна сума заборгованості країни по зовнішніх позиках, яку становлять непогашені кредити та несплачені за них відсотки. Показником зовнішньої заборгованості може слугувати абсолютний розмір боргу країни у грошовому виразі. Однак для міжнародних співставлень він не є показовим.

Метою даної дипломної роботи є дослідження теоретичних аспектів зовнішнього боргу, формування державного боргу в країнах Східної Європи, а також напрямів оптимізації структури зовнішнього державного боргу України. У роботі буде проаналізовано основні теоретичні підходи щодо зовнішнього боргу, його роль у розвитку економіки та можливі наслідки надмірного збільшення боргу. Далі буде розглянуто формування державного боргу в країнах Східної Європи, включаючи аналіз структури та динаміки

боргу. У третьому розділі будуть розглянуті основні напрями оптимізації структури зовнішнього державного боргу України, зокрема, використання різних методів перекредитування, облігацій та інших фінансових інструментів.

В результаті дослідження будуть сформульовані рекомендації щодо оптимізації структури зовнішнього державного боргу України та його подальшого управління, що може сприяти підвищенню стабільності економіки та зменшенню ризиків для країни.

Необхідність залучення зовнішніх інвестицій, кредитів та інших джерел фінансування для забезпечення сталого економічного розвитку може призвести до накопичення значного боргового бремені.

Також, зростання зовнішнього боргу може спричинити кризу в економіці країни, що збільшить ризик дефолту та інших фінансових проблем. Тому оптимізація структури зовнішнього державного боргу стає надзвичайно важливою завданням для багатьох країн.

дослідження проблем зовнішнього боргу та методів його оптимізації має велику актуальність для економічного розвитку країн, особливо тих, які стикаються зі значним борговим бременем.

Зовнішній борг є глобальною проблемою, оскільки він не стосується тільки окремих країн, а має світовий характер. Багато країн залежать від зовнішніх інвестицій та кредитів, і тому зовнішній борг може мати серйозний вплив на стабільність світової економіки.

Оптимізація структури зовнішнього боргу може бути досягнута за допомогою різних методів, таких як реструктуризація боргу, диверсифікація джерел фінансування, залучення нових інвесторів тощо. Ці методи можуть допомогти країні зменшити ризик дефолту, покращити стан економіки та забезпечити стабільний розвиток.

Окрім того, в рамках дослідження зовнішнього боргу можна проаналізувати інший зв'язок з економічними показниками, такими як рівень зайнятості, інфляція, обсяг експорту та імпорту тощо. Це може допомогти

зрозуміти, як зовнішній борг впливає на різні аспекти економіки країни і як краще управляти цією проблемою.

В даній роботі, для вдалого структурного аналізу проблеми зовнішньої заборгованості країни та шляхи їх вирішення, ми спиралися на такі методи як: дедуктивний, базисний, пошуково-статистичний, діалектичний, метод синтезу, метод структурного аналізу. Також в цій роботі використовувалися методи теоретичного дослідження, порівнянь і узагальнень.

РОЗДІЛ 1

ЗОВНІШНІЙ БОРГ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

1.1 Економічна сутність зовнішнього боргу

«Зовнішній борг - це борг, який держава запозичує в іноземних країнах або у міжнародних фінансових установах. Економічна суть зовнішнього боргу полягає в тому, що він може бути корисним для економіки країни, але також має певні ризики.

З одного боку, зовнішній борг може допомогти забезпечити потрібні кошти для фінансування інфраструктурних проектів, підтримки соціальних програм, підвищення рівня життя населення та інших інвестиційних проектів, що сприяє економічному зростанню країни.

З іншого боку, зовнішній борг може мати негативний вплив на економіку країни, якщо країна не може повернути боргові зобов'язання, що призведе до погіршення її кредитного рейтингу, збільшення вартості нових запозичень та зменшення кількості доступних фінансових ресурсів» [1].

«Державні запозичення відіграють важливу роль у прискоренні економічного зростання, фінансуванні продуктивних інвестицій та зменшенні негативного впливу зовнішніх факторів. Експерти Світового банку визначили, що ефективне управління державним боргом включає три взаємопов'язані процеси: вибір фінансування, розмір запозичень та звітність про борг. Головним критерієм ефективності є зниження витрат державного бюджету» [9].

Вся залежить від інформаційного забезпечення, нормативно-правового забезпечення, фінансових важелів, системи оцінки боргової безпеки, методів регулювання державного боргу, обліку та контролю. Інформаційне забезпечення полягає у формуванні ефективних потоків вихідної та вхідної інформації для прийняття управлінських рішень у сфері боргової політики.

Отже, важливо знайти баланс між інвестиціями, економічним зростанням та внутрішніми та зовнішніми запозиченнями, з оцінкою здатності країни ефективно обслуговувати нові позики.

Залучені ресурси можуть бути використані на фінансування інвестицій та розвитку економіки, на поточні бюджетні витрати, включаючи обслуговування зовнішньої заборгованості, або на комбінацію обох. Українська практика часто використовує найменш ефективний підхід, коли нові запозичення витрачаються на поточні витрати бюджету та обслуговування наявного зовнішнього боргу.

Управління державним боргом має забезпечити ефективні умови запозичення, запобігти неефективному використанню коштів, забезпечити своєчасну та повну сплату боргу та визначити оптимальне співвідношення між внутрішніми та зовнішніми запозиченнями для збереження фінансової стабільності країни, в тому числі стабільності валютного курсу та фондового ринку.

1.2 Методи управління зовнішнім боргом

«Управління державним боргом передбачає забезпечення платоспроможності країни, тобто її здатності погашати борги. Це стосується як поточних, так і капітальних зобов'язань. Для поточних боргів має бути забезпечено добросовісне джерело погашення; для капітальних боргів важливо визначити умови такого погашення, якщо вони відповідають цьому джерелу. Проблема державного боргу полягає не в його розмірі - абсолютній сумі відносно ВВП і розмірі бюджету, а в забезпеченні платоспроможності країни, яка залежить від таких основних факторів:

- наявність ресурсів, тобто потенційних джерел доходу та всіх видів самофінансування;

- динаміка витрат, яка залежить від рівня соціально-економічного розвитку країни;
- готовність кредиторів викупити борг.

Управління внутрішнім і зовнішнім боргом має певні особливості. Забезпечення платоспроможності внутрішніх позик, часто за рахунок внутрішніх ресурсів; імовірність погашення цього боргу залежить від стану торгового балансу.

Позитивні сальдо вказують на ті ресурси, які забезпечують платоспроможність країни та дають змогу врегулювати платіжний баланс. У деяких випадках у зв'язку зі зміною економічної та фінансової ситуації на ринку або погіршенням фінансового становища країни не можна гарантувати достатню платоспроможність. Тоді країна повинна внести певні корективи в кредитну політику. Такі корективи взагалі небажані, оскільки вони підривають довіру до держави. Але краще вчасно внести корективи і забезпечити реальну платоспроможність країни, ніж допустити її фінансовий крах, який призведе до дефолту – визнання країни своєї неплатоспроможності» [4].

Рефінансування державного боргу: цей метод передбачає погашення основної суми боргу та відсотків за рахунок залучених коштів через випуск нових боргових зобов'язань. Держава може рефінансувати свій борг, залучаючи кошти на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках шляхом емісії нових облігацій або інших фінансових інструментів.

Новація: цей метод передбачає укладання угоди між державою (позичальником) та кредитором щодо заміни одних боргових зобов'язань іншими. Це може включати заміну позики з вищою процентною ставкою на нову позику з нижчою процентною ставкою або перегляд умов погашення боргу.

Уніфікація: цей метод використовується для об'єднання декількох раніше випущених позик в одну консолідовану позику. Це дозволяє спростити управління боргом, знизити витрати на обслуговування та забезпечити однакові умови для всіх кредиторів.

Конверсія: цей метод передбачає зміну первинних умов державних позик і зміну рівня їх дохідності. Наприклад, держава може запропонувати кредиторам конвертувати частину боргу в акції або інші фінансові інструменти.

Відстрочка погашення позик: цей метод передбачає застосування методу консолідації, при якому держава відкладає погашення позик на певний період часу. Замість сплати позик у поточному періоді, держава зобов'язується сплатити їх у майбутньому. Це дозволяє зекономити бюджетні кошти на обслуговування боргу у поточному періоді.

Анулювання державного боргу: цей метод передбачає відмову держави від раніше взятих на себе боргових зобов'язань. Держава може вирішити анулювати частину або всю суму боргу, зазвичай за певних умов або за участю кредиторів.

Реструктуризація: цей метод включає перегляд умов обслуговування боргу, включаючи процентну ставку, суму боргу та терміни повернення. Реструктуризація може включати перенесення погашення боргу на пізніший період, зменшення процентної ставки або переговори з кредиторами щодо зміни умов погашення.

Списання боргу: цей метод передбачає відмову держави від частини або всієї суми боргу без подальшого погашення. Це може бути результатом переговорів з кредиторами, фінансової кризи або програми зменшення боргового навантаження.

Сек'юритизація: цей метод включає обмін державних боргових зобов'язань на облігації. Держава може структурувати свій борг у формі облігацій та продати їх інвесторам на фінансових ринках.

Обмін облігацій за регресивним співвідношенням: цей метод використовується для обміну кількох раніше випущених облігацій за нову облігацію зі зниженим співвідношенням. Зазвичай, це означає обмін менш дохідних облігацій на нову облігацію з вищою дохідністю або іншими перевагами.

Дострокове погашення: цей метод використовується в ситуаціях, коли держава має достатні ресурси для погашення свого боргу раніше ніж передбачено в початкових умовах позики. Дострокове погашення дозволяє зменшити загальну суму боргу та витрати на погашення відсотків у майбутньому. Це забезпечує економію бюджетних коштів і знижує фінансове навантаження на державу в подальшому. Дострокове погашення може бути здійснене за рахунок надходження додаткових доходів, продажу активів, отримання фінансової підтримки від міжнародних організацій або інших джерел. Важливо забезпечити, що дострокове погашення боргу не вплине на фінансову стійкість та розвиток держави у майбутньому.

Залучення нових позик: цей метод використовується для залучення нових коштів шляхом випуску нових позик або залучення фінансування на ринках. Держава може емітувати нові облігації або інші фінансові інструменти для привернення інвесторів та отримання необхідних коштів для погашення попереднього боргу або фінансування нових проектів.

Балансування валютних ризиків: цей метод використовується для управління валютними ризиками пов'язаними з зовнішнім боргом. Держава може вживати заходів для зниження валютних ризиків, таких як випуск облігацій у валюті, в якій забезпечується приріст валютних резервів або використання валютних свопів»[5].

«Управління державним боргом включає широкий спектр методів і стратегій, спрямованих на оптимізацію його розміру, структури та умов обслуговування. Вибір конкретного методу залежить від багатьох факторів, включаючи фінансові потреби держави, її кредитний рейтинг, ринкові умови, ризикові фактори та відношення до боргу.

Методи управління державним боргом включають рефінансування, новацію, уніфікацію, конверсію, консолідацію, відстрочку погашення, анулювання боргу, реструктуризацію, списання боргу, сек'юритизацію, обмін облігацій та дострокове погашення. Кожен з цих методів має свою специфіку, переваги та обмеження.

Основні цілі управління державним боргом полягають у забезпеченні фінансової стабільності, зниженні вартості боргу, ефективному використанні позичених коштів, своєчасному погашенні боргових зобов'язань та забезпеченні фінансової рівноваги в країні. Врахування цих цілей і принципів у процесі управління державним боргом допомагає забезпечити стійкість економіки та підтримувати довіру ринків та інвесторів» [6].

1.3 Зовнішня заборгованість країн Європи у глобальній фінансовій системі

У сучасному світі глобалізація фінансових ринків та економічна взаємозалежність країн стали неодмінною складовою глобальної економічної системи. В цьому контексті питання зовнішньої заборгованості країн набуває особливого значення, оскільки воно впливає на економічну стійкість, фінансову політику та розвиток держав.

Європейські країни мають велике значення в світовій економіці і відіграють важливу роль у глобальній фінансовій системі. Їх зовнішня заборгованість становить великий вплив на стабільність їх власних економік та має наслідки для міжнародного фінансового середовища.

«У Європейському Союзі виявлено різні рівні зовнішнього боргу серед його країн-членів. За даними Євростату, найнижчий рівень зовнішнього боргу спостерігається у Естонії, тоді як найвищий рівень має Греція. Польща ж знаходиться посередині цього списку.

Статистика Євростату показує, що зовнішній борг країн Єврозони зріс до 86,3% у порівнянні з кінцем четвертого кварталу 2019 року. Загалом у ЄС цей показник також збільшився до 79,5% за перші три місяці 2020 року. Проте, обидва ці показники є кращими у порівнянні з попереднім роком.

Збільшення зовнішнього боргу відносно ВВП зафіксовано у 24 країнах, тоді як лише 3 країни зафіксували його зменшення. Найбільше зростання зовнішнього боргу зафіксовано в Бельгії, Фінляндії, Словенії, Іспанії та Франції, а найбільше зниження – в Литві.

Згідно з Євростатом, найвище співвідношення зовнішнього боргу до ВВП спостерігається у Греції, Італії та Португалії, в той час як найнижчий рівень має Естонія. Щодо Польщі, її зовнішній борг становив 47,9% у першому кварталі 2020 року, розрахований за методологією ЄС. Це свідчить про те, що Польща займає середнє положення щодо зовнішнього боргу серед країн ЄС.

В 2018 році обсяг зовнішньої заборгованості країн з низьким та середнім рівнем доходу зріс на 5,2% і досягнув 7,8 трлн доларів. Однак, за даними Статистичного звіту Всесвітнього банку про міжнародний борг на 2020 рік, темпи накопичення цього боргу знизилися порівняно з 2017 роком. За виключенням десяти найбільших позичальників (Аргентина, Бразилія, Китай, Індія, Індонезія, Мексика, Росія, ПАР, Таїланд і Туреччина), обсяг зовнішньої заборгованості країн з низьким та середнім рівнем доходу зріс на 4%.

В 2018 році притік чистого боргу (виплати за вирахуванням основної суми боргу) в країнах з низьким та середнім рівнем доходу знизився на 28% і склав 529 млрд доларів. У той же час чисті фінансові потоки (включаючи позичковий і власний капітал) в країнах з низьким та середнім рівнем доходу зменшилися на 19%, або на 29% без урахування Китаю» [7].

Статистика про міжнародний борг на 2020 рік надає користувачам коротку інформацію про основні тенденції щодо зовнішньої заборгованості, інші фінансові потоки в цих країнах, а також висвітлює фактори, що впливають на щорічні зміни в цих даних. Звіт цього року містить нові елементи, спрямовані на поліпшення доступу до базових даних.

«Показники рівня боргу свідчать про те, що боргове навантаження може бути фактором економічної вразливості. Наприклад, середня пропорція зовнішнього боргу до ВВП в країнах з низьким та середнім рівнем доходу залишалась стабільною на помірному рівні - 26%, за винятком Китаю, який має

низький показник зовнішньої заборгованості щодо ВВП (14%). В середньому, пропорція боргу до ВВП в країнах з низьким та середнім рівнем доходу становила майже 35%. Крім того, знову ж таки, за винятком Китаю, який має низький показник зовнішнього боргу щодо експорту (68%), співвідношення боргу до експорту серед країн з низьким та середнім рівнем доходу склало 120%. Також існує значна кількість країн з вищим рівнем боргу відносно ВВП. Починаючи з 2009 року, невелика частка країн з низьким та середнім рівнем доходу має показник відношення боргу до ВВП менше 30% (знизившись до 2018 року з 42% до 25% країн). За останні десять років частка країн з відношенням боргу до ВВП понад 60% зросла до 30%, тоді як частка країн з відношенням боргу до ВВП понад 100% зросла до 9%.

Ще один висновок, що можна зробити з наявних даних, полягає в тому, що сповільнення темпів зростання нових позик свідчить про занепокоєння інвесторів щодо прийнятності рівня боргу в деяких країнах, що мають право на отримання позик від Міжнародного асоціаційного розвитку - фонду Всесвітнього банку для найбідніших країн» [8].

«У 2018 році обсяг чистого боргу країн з низьким та середнім рівнем доходу зріс на 32%, що призвело до збільшення загального рівня зовнішньої заборгованості цих країн на 6% до 388 млрд доларів. Загальний обсяг зовнішньої заборгованості країн з низьким та середнім рівнем доходу подвоївся з 2009 року. Однак у 2018 році обсяг нових зовнішніх кредитних зобов'язань державного сектора зменшився майже на 4% і становив 45,8 млрд доларів. Ці дані свідчать про складну ситуацію з зовнішньою заборгованістю країн Європи в глобальній економічній системі. Зростання обсягу заборгованості, а також зменшення притоку чистого боргу та фінансових потоків, можуть створювати труднощі для цих країн у сплаті боргових зобов'язань і розвитку їх економіки.

Одним із способів покращення ситуації може бути ефективне управління боргом, залучення інвестицій для стимулювання економічного зростання та реформи фінансової системи. Країни повинні зосередитись на розвитку

внутрішніх ресурсів, розширенні експорту, залученні приватного капіталу та раціональному використанні позичених коштів для збалансованого економічного розвитку» [2].

Правильне управління зовнішньою заборгованістю є важливим елементом стабільності та стійкості країн в глобальній економічній системі. Країни повинні приділяти увагу розвитку внутрішніх ресурсів та розширенню експортного потенціалу, що може допомогти збільшити прибутковість та зменшити залежність від зовнішнього фінансування. «Залучення приватного капіталу та іноземних інвестицій може стимулювати економічне зростання та допомогти вирішити проблему недостатнього фінансування. Важливо також забезпечити прозоре управління фінансовими ресурсами, раціональне використання позичених коштів і здійснювати реформи, спрямовані на підвищення ефективності використання цих коштів. Контроль за витратами та ефективність витрачання боргових коштів допомагають забезпечити сталість та стабільність фінансової ситуації в країні» [3].

Загалом, раціональне управління зовнішньою заборгованістю, сприйняття розвитку внутрішніх ресурсів та залученню приватного капіталу є важливими факторами для забезпечення стійкого економічного розвитку країн.

РОЗДІЛ 2

ФОРМУВАННЯ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ КРАЇН ЄВРОПИ

2.1 Дослідження стану та структури зовнішнього державного боргу Країн

Валовий зовнішній борг є одним із важливих показників фінансової стійкості та економічного розвитку країни. Це сума зобов'язань, які держава має перед іноземними кредиторами та міжнародними фінансовими установами. Валовий зовнішній борг включає як державний борг, отриманий у вигляді позик, так і комерційні борги, випуск облігацій та інші зобов'язання.

Структура державного боргу є важливим аспектом його аналізу та розуміння фінансової ситуації країни. Вона відображає розподіл зобов'язань держави між різними категоріями кредиторів та типами боргових інструментів. Аналізуючи структуру державного боргу, можна зрозуміти, як країна фінансується, які джерела фінансування використовуються та які ризики пов'язані зі складом зобов'язань.

Структура державного боргу може включати такі складові:

- **Внутрішній борг:** це зобов'язання держави перед внутрішніми кредиторами, які можуть бути громадянами, фінансовими установами або пенсійними фондами. Цей вид боргу може бути випущений у вигляді державних облігацій або інших фінансових інструментів.
- **Зовнішній борг:** це зобов'язання держави перед іноземними кредиторами, такими як інші країни, міжнародні фінансові установи або приватні інвестори. Цей вид боргу може бути у вигляді зовнішніх позик, облігацій або інших кредитних угод.
- **Міжнародні фінансові установи:** це зобов'язання перед міжнародними фінансовими установами, такими як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк та Інститут зростання та розвитку (ІЗР). Країна може мати позики або зобов'язання перед цими установами.

Таблиця 2.1 – Дежавний борг до ВВП в країнах Східної Європи [31].

Країна	Період	Фактичне значення	Межа значення
Словенія	2022	57,8%	61
Сербія	2022	55,1%	56,5
Польща	2022	49,1%	53,6
Україна	2022	78,4%	48,9
Румунія	2022	47,3%	48,6
Литва	2022	38,4%	43,7
Латвія	2022	40,8%	43,7
Естонія	2022	18,4%	17,6
Чехія	2022	44,1%	42
Білорусь	2022	33,5%	37,3
Молдова	2022	32,1%	34
Болгарія	2022	20,5%	21,7
Угорщина	2022	73,3%	76,6

Аналізуючи дані з таблиці про державний борг до ВВП в країнах Східної Європи в 2022 році, можна виокремити деякі важливі спостереження.

Найвищий рівень державного боргу до ВВП відзначається в Україні з фактичним значенням 78,4%. Це вказує на значну заборгованість країни відносно розміру її економіки. Потрібно враховувати, що цей показник перевищує межу значення в 48,9%, що може свідчити про потенційну економічну вразливість.

Сербія, з фактичним значенням державного боргу 55,1%, також перевищує свою межу значення в 56,5%. Це вказує на потенційні ризики заборгованості в країні, які потребують уваги.

Деякі країни, такі як Словенія, Польща, Румунія та Чехія, мають рівні державного боргу до ВВП нижче від межі значення. Це може свідчити про більш стійку фінансову ситуацію в цих країнах.

Литва, Латвія, Естонія та Болгарія також мають рівні державного боргу до ВВП нижче від своїх меж значень. Це може свідчити про добре управління державним боргом і стійкі економічні показники.

Угорщина має високий рівень державного боргу до ВВП у 73,3%, що перевищує межу значення в 76,6%. Це вказує на потенційні проблеми заборгованості, які потребують уваги та економічного контролю.

Державний борг не має негативного впливу на економіку. Навпаки, він є інструментом, який дозволяє країнам активно позичати та торгувати на фінансових ринках, а також дає можливість інвесторам зберігати й примножувати свій капітал.

Проблеми виникають лише у випадку, коли державний борг досягає великих розмірів. Обслуговування боргу вимагає значних ресурсів, які могли бути використані для інших цілей. Крім того, існує залежність між розміром державного боргу та темпами економічного зростання.

Згідно з дослідженням Світового банку, якщо розмір державного боргу перевищує певну межу, подальший його зріст призводить до збільшення уповільнення економічного зростання ВВП. У розвинених країнах ця межа становить 77% ВВП, тоді як для країн, що розвиваються, такою межею є 64% ВВП.

За даними Світового банку, кожне перевищення державного боргу відносно ВВП на 1% понад 64% коштує економіці 0,02% зростання. Тобто, наприклад, борг на рівні 106% ВВП може призвести до зменшення темпів росту української економіки на 0,84% щорічно.

Незважаючи на негативні наслідки для економічного зростання, багато розвинених країн живуть у умовах, коли їх державний борг перевищує ВВП.

2.2 Порівняльна характеристика вітчизняної та зарубіжної практики управління та оптимізації зовнішнього державного борг

Протягом останніх п'яти років, Україна стикнулася зі складними політичними, соціальними та економічними викликами. Ще на початку 2014 року, країна пережила кілька значних подій, зокрема спалах військового конфлікту на сході, руйнування інфраструктури та промислових об'єктів на тимчасово окупованій території.

Незважаючи на ці складнощі, Україна, яка має відносно невелику та відкриту економіку, проявляє значний економічний потенціал. Після глибокої економічної кризи у 2014-2015 роках, країна почала відновлюватись економічно, а загальний державний борг у відношенні до ВВП показує тенденцію до зниження. Проте, це досягнуто за рахунок різних факторів, таких як дефіцит державного бюджету та платіжного балансу, залежність від імпорту енергоресурсів, неефективне використання кредитів та відсутність належного середньострокового економічного прогнозування й планування.

Загалом, Україна потребує ефективного механізму управління своїм державним боргом, який заснований на національній політиці. Наприклад, Міністерство фінансів України розробило Середньострокову стратегію управління державним боргом на 2019-2022 роки, в якій визначені основні цілі, такі як збільшення частки внутрішнього боргу та залучення пільгового фінансування від міжнародних організацій та інших країн. Також, у світовій практиці існує Програма державних витрат та фінансової звітності (PEFA), яка була започаткована у 2001 році спільно Європейською комісією, Міжнародним валютним фондом, Світовим банком та урядами Франції, Норвегії, Швейцарії та Великобританії.

За оцінками PEFA за 2019 рік, облік внутрішніх та зовнішніх боргових зобов'язань в Україні є повним, точним і актуальним, а також проводяться регулярні звірки для забезпечення достовірності та адекватності даних. Однак, в Середньостроковій стратегії управління державним боргом на 2019-2022 роки не визначено конкретних цільових показників для запозичень, а також не проводиться звітування перед законодавчим органом щодо фактичних результатів її виконання.

Загалом, важливо зосередитись на посиленні безпеки боргу та ефективного управлінні державним боргом України. Для досягнення цих цілей можуть бути прийняті стратегічні заходи, такі як:

- розроблення альтернативних фінансових інструментів, які не включають зобов'язання щодо державних боргів, з метою мінімізації основних

ризиків, пов'язаних з державним портфелем боргів, та забезпечення відповідного рівня фінансової стабільності держави;

- зменшення величини державного боргу шляхом конвертації боргу в капітал та заміни наявних боргів новими інструментами;

- використання внутрішніх позик як способу перерозподілу доходів усередині країни за умови надання пільгових процентних ставок при нижчому рівні ризиків;

- поліпшення життя громадян шляхом інвестування позичених коштів та забезпечення їх ефективного використання.

Якщо порівнювати вітчизняну економіку, то на нашу думку доцільним було б зрівняти її з економікою двох провідних країн із різних країн світу, а саме Німеччиною.

Управління державним боргом, позиками та готівкою у Німеччині покладено на Фінансове агентство, яке керує портфелем боргу шляхом випуску державних цінних паперів і проведення операцій на грошовому ринку. Головна мета цього управління полягає у зниженні витрат на відсотки.

Фінансове агентство також займається розробкою нових фінансових інструментів для ефективного залучення коштів. Останнім часом вони впровадили інновації на ринку капіталу, такі як випуск облігацій федерального уряду у доларах США і зелених цінних паперів.

Німеччина є провідною економічною державою Європи з розвиненою промисловістю та транспортною системою. Довгий час до початку пандемії спостерігалось постійне зменшення співвідношення боргу до ВВП, і на кінець 2019 року цей коефіцієнт становив 59,7%, що давало громадянам надію на фінансову стабільність.

Проте, пандемія коронавірусу спричинила раптове зростання державного боргу Німеччини. За другий рік пандемії борг збільшився на 162 млрд євро і становив 2,476 трлн євро. Співвідношення боргу до ВВП зросло до 69,3%, що значно перевищує ліміт, встановлений Маастрихтським договором (60%).

Значна частина зростання боргу пов'язана з дефіцитом державного бюджету у розмірі 132 млрд євро. Прогнозується, що співвідношення боргу до ВВП зростатиме до 74% у 2021 році, але очікується поступове зниження цього показника до 2025 року. Це означає, що Німеччина планує зосередитися на зменшенні боргового навантаження і відновленні фінансової стабільності.

Зростання державного боргу є результатом великого дефіциту в державному бюджеті, що сталося через економічні наслідки пандемії коронавірусу. Уряд Німеччини змушений був здійснити значні витрати на підтримку економіки, соціальні заходи та медичну систему. Це призвело до збільшення державних витрат і, відповідно, до зростання боргу.

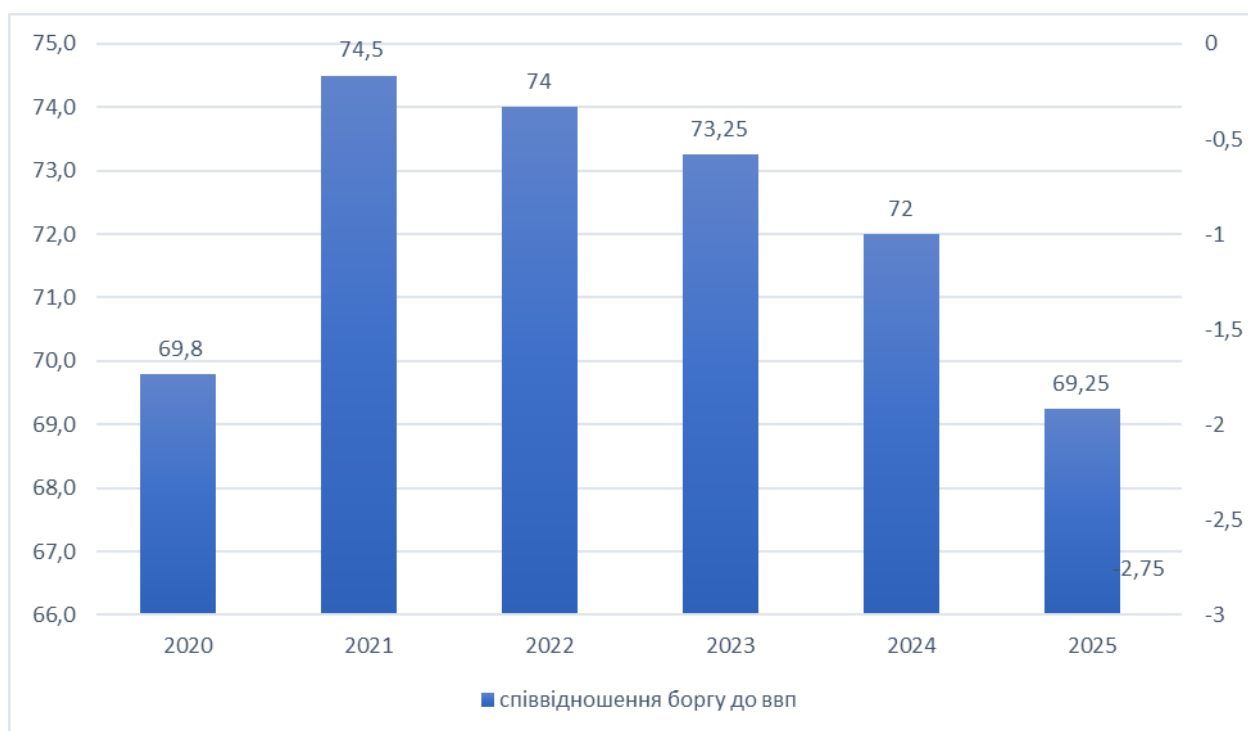

Рисунок 2.2 – Тенденції у зміні коефіцієнта боргу у відсотках до ВВП Німеччини за 2020-2025 роки, % [33].

Уряд Німеччини планує прийняти заходи для зменшення дефіциту бюджету і збалансування фінансів країни. Це може включати впровадження фіскальних політик, спрямованих на збільшення доходів держави, скорочення витрат та покращення управління фінансовими ресурсами.

Крім того, Німеччина може розглядати різні варіанти фінансування, такі як залучення іноземних інвестицій або реформування податкової системи для збільшення доходів держави. Такі заходи можуть допомогти знизити дефіцит бюджету і зменшити зростання державного боргу в майбутньому.

Управління державним боргом в Німеччині здійснюється через агентську модель, де окрема структура або агентство використовує найоптимальніші методи для керування боргом країни.

Пандемія Covid-19 суттєво вплинула на економіку Німеччини і призвела до досягнення рекордного рівня державного боргу.

Ключову роль у подоланні цього виклику відіграло постійне зниження боргу до ВВП, яке спостерігалось у Німеччині протягом тривалого періоду до початку пандемії. Це дало країні змогу ефективно реагувати на виклики, пов'язані з пандемією, зберігаючи стабільність уряду в цілому.

Німеччина прийняла ряд заходів для стабілізації своєї економіки, зокрема:

Створення Фонду економічної стабілізації, який мав на меті забезпечити фінансову підтримку підприємств та галузей, що постраждали від наслідків пандемії.

Випуск зелених облігацій, які були спрямовані на залучення коштів для екологічно чистих та стало зростаючих проектів.

Приєднання до країн G20 в прийнятті Ініціативи призупинення обслуговування боргу (DSSI), що мала на меті допомогти найбільш вразливим країнам подолати наслідки пандемії, включаючи боржників, таких як Німеччина.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ЗОВНІШНЬОГО ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ

3.1 Зовнішній державний борг: оптимізація формування

Згідно з українським законодавством, державний борг представляє загальну суму боргових зобов'язань держави, яка включає непогашені кредити, одержані внаслідок державного запозичення. Державний борг складається з прямого боргу і гарантованого боргу. Прямий борг включає безумовні боргові зобов'язання держави за отримані та непогашені кредити, які походять від державних запозичень.

Гарантований борг включає загальну суму боргових зобов'язань резидентів України за отримані та непогашені кредити, які забезпечені державними гарантіями. Державний борг може бути внутрішнім або зовнішнім, залежно від джерел запозичення. Безпечний рівень боргу - це рівень, при якому держава може виконувати свої зобов'язання без допомоги міжнародних фінансових організацій або реструктуризації зобов'язань, а також здійснювати запозичення на ринках капіталу за відповідними відсотковими ставками

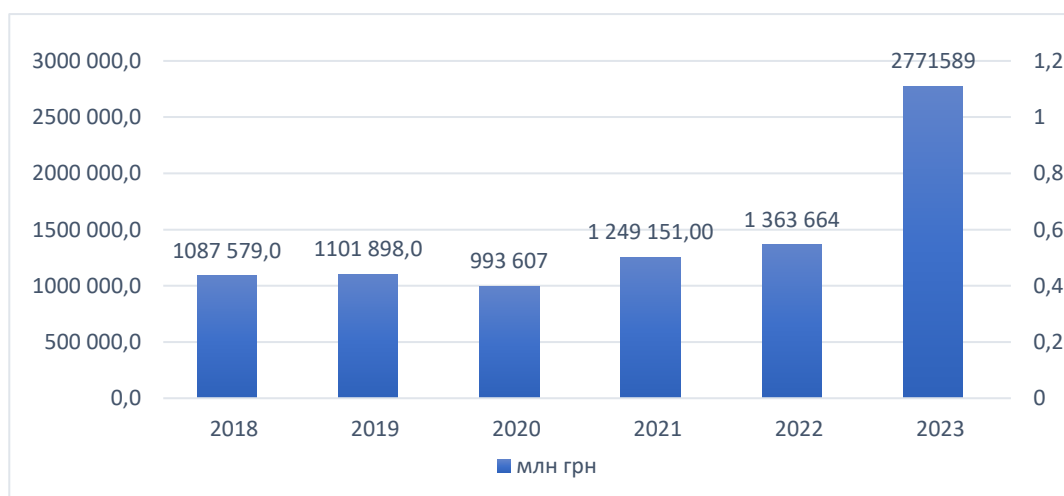

Рисунок 3.1 – Динаміка змін державного боргу України 2018-2023 років [32].

Виходячи з вищевказаної інформації можна зробити такі висновки:

У 2018 році державний борг України становив 1 087 579,0 млн грн.

У 2019 році державний борг зріс і становив 1 101 898,0 млн грн. Це свідчить про збільшення боргу у порівнянні з попереднім роком.

В 2020 році державний борг зменшився і становив 993 607,0 млн грн. Це означає, що Україна змогла знизити свій державний борг протягом цього року.

У 2021 році державний борг знову зріс до 1 249 151,0 млн грн. Це свідчить про подальше збільшення боргу порівняно з попереднім роком.

У 2022 році державний борг продовжив зростати і досяг 1 363 664,0 млн грн. Це означає, що заборгованість України зросла навіть більше.

На початку 2023 року державний борг склав 2 771 589,0 млн грн. Це дуже значне збільшення порівняно з попереднім роком.

Загалом, видно, що державний борг України мав коливання протягом розглянутого періоду. Хоча в 2020 році спостерігалось зниження боргу, загалом він зростає. Це може вказувати на проблеми з фінансовою стійкістю країни або зростання потреби в залученні фінансових ресурсів для покриття бюджетних дефіцитів або інших видатків. 2023 рік виявився роком максимального підвищення боргу, це визвано початком повномасштабної війни України з російською федерацією.

Провівши аналіз динаміки змін зовнішнього державного боргу України ми можемо, та досвід інших країн світу, ми виявили напрями, тенденції та оптимізації державного боргу. Ми можемо порекомендувати перетворити якомога більшу частину зобов'язань, що були випущені в іноземній валюті, на національну валюту, а також внутрішні зобов'язання національного боргу національною грошовою одиницею. Це стратегічно важливо, оскільки існує значний ризик, пов'язаний з валютними коливаннями. Для реалізації цієї рекомендації необхідно розвивати фондовий ринок в країні, забезпечити взаємозв'язок між борговою та грошово-кредитною політикою, а також зміцнити фінансову безпеку країни, що є важливою складовою загальної національної безпеки.

Для вирішення проблеми відсутності фондового ринку може бути корисним введення закону про "спліт". Цей закон надасть НКЦПФР повний обсяг повноважень, пов'язаних з розвитком механізму вільного обігу фінансових активів у країні. Це збільшить можливості уряду щодо розміщення державних цінних паперів на внутрішньому ринку та сприятиме активізації інвестиційної діяльності.

Необхідно забезпечити ефективну координацію між борговою та грошово-кредитною політикою для успішної реалізації запропонованих заходів. Оскільки зниження або підвищення облікової ставки Національного банку України (НБУ), що є головним орієнтиром вартості залучених коштів в економіці, впливає на доходність державних цінних паперів (ОВДП) як альтернативних інструментів збережень. Для забезпечення зменшення державного боргу в майбутньому і покращення макроекономічної стабільності загалом, дії Національного банку України та Міністерства фінансів повинні бути узгоджені в цьому аспекті.

У світовій практиці провідних країн Європи виявлено, що найефективнішим способом управління державним боргом є створення незалежного агентства, яке здійснює всі необхідні функції і повноваження щодо боргової політики. Такий підхід має перевагу, оскільки агентство розробляє та впроваджує оперативні цілі та стратегії управління державним боргом, враховуючи оптимальні ринкові методи та прийоми, відповідно до рішень уряду. Створення Боргового агентства України було передбачено змінами до Бюджетного кодексу у листопаді 2019 року. У межах цієї структури рекомендується створити департаменти, відповідальні за залучення найбільш вигідних позик на ринку, впровадження стратегічної та тактичної боргової політики, управління операційними ризиками, а також співпрацю з іншими відомствами з метою покращення добробуту населення.

Однак, створення Боргового агентства має супроводжуватись поліпшенням законодавчої бази, зміною методів управління борговою політикою, розробленням середньо- та довгострокових стратегій управління

державним боргом і складанням бюджетної декларації на тривалий період, що забезпечить баланс між доходами та видатками державного бюджету. Враховуючи міжнародний досвід, необхідно дотримуватись принципів прозорості, відкритості та відповідальності у борговій політиці на рівні розвинених країн світу.

Всі ці вище перелічені фактори можуть якісно вплинути на окремі складові фінансової безпеки держави, що гарантуватиме країні певну самостійність і стійкість на світовій арені .

3.2 Оптимізація боргової політики, як напрям удосконалення системи управління зовнішнім державним боргом України

Українська економіка зазнає істотного зростання боргового навантаження, що є результатом трансформаційних процесів. Основними причинами цього явища є наступні фактори: необхідність збільшення валютних резервів, які вичерпалися внаслідок валютних інтервенцій Національного банку України; залежність національної економіки від імпорту енергоносіїв; технічна відсталість значної частини секторів національної економіки; анексія Криму та військовий конфлікт на сході України; використання державних запозичень для покриття дефіциту державного бюджету, спричиненого зростанням витрат на оборону та обслуговування державного боргу; необхідність державної підтримки підприємств та банків.

При цьому зростання вартості позичкових ресурсів обмежує можливості внутрішнього нагромадження капіталу та скорочує потенціал підприємницького сектору, а відтік іноземної валюти для покриття зовнішнього боргу призводить до негативного сальдо платіжного балансу та сприяє девальвації національної валюти.

Для оптимізації управління державним боргом необхідно взяти наступні заходи: забезпечити більшу прозорість державних фінансів шляхом впровадження паралельного обліку операцій та боргових зобов'язань установ; впровадити середньострокове бюджетне планування в бюджетній сфері; вдосконалити процедури надання державних гарантій шляхом встановлення максимальної відповідальності уряду при виникненні гарантійних випадків та обмежень у їх обсязі; підвищити рівень координації у сфері забезпечення боргової безпеки.

Для ефективного управління державним боргом необхідно реалізувати такі заходи: раціонально використовувати позикові кошти; зменшувати частку заборгованості, виміряну в іноземній валюті; стимулювати попит на державні цінні папери на внутрішньому ринку; знижувати питому вагу заборгованості, що потрібна для короткострокового погашення; обмежувати залучення кредитів від міжнародних організацій економічного розвитку, які супроводжуються додатковими умовами; застосовувати гнучкі методи контролю капіталовідтоку за кордоном та тарифного регулювання імпорту для зміцнення ресурсної бази обслуговування зовнішнього державного боргу.

Умови фінансової нестабільності держави вимагають здійснення змін у борговій сфері з урахуванням вибору найбільш ефективної моделі боргової політики та продовження економічних реформ. Тому пріоритетними напрямками поліпшення механізму управління державним боргом є:

- розробка та впровадження середньострокової стратегії управління державним боргом, орієнтованої на ризик;
- підвищення ефективності боргової політики України шляхом вдосконалення інституційної складової, посилення регулювання державного боргу відносно його обсягів, структури, вартості та джерел погашення, залучення позик на основі оптимізації умов;
- перехід до політики децентралізації залучення боргових коштів на внутрішньому ринку, з розширенням повноважень місцевих органів влади;

– вдосконалення боргової політики щодо надання державних гарантій шляхом зменшення видатків бюджету на покриття страхових гарантійних випадків, надання пріоритету гарантуванню державою розвиткових проектів, які підтримуються міжнародними фінансовими організаціями.

Поліпшення механізму управління державним боргом сприятиме стабільності валютного курсу та фондового ринку, своєчасному погашенню основної суми боргу та його обслуговуванню, цільовому використанню позикових коштів, забезпеченню фінансової рівноваги в країні шляхом оптимального співвідношення внутрішніх та зовнішніх запозичень, економії бюджетних коштів, стимулюванню інвестиційної активності та забезпеченню економічного зростання.

Отже, ефективна система управління державним боргом повинна включати використання запозичень для розвитку, аналіз структури боргу та спрямування на внутрішній ринок. При цьому створення цілісної системи законодавчого регулювання витрат на обслуговування та погашення боргу, покращення управління ризиками дозволять державі належним чином виконувати свої боргові зобов'язання.

Поліпшення механізму управління державним боргом не лише сприятиме стабільності валютного курсу та фондового ринку, своєчасній сплаті основної суми боргу та його обслуговуванню, цільовому використанню позикових коштів, забезпеченню фінансової рівноваги в країні через оптимальне співвідношення внутрішніх та зовнішніх запозичень, економії бюджетних коштів, стимулюванню інвестиційної активності та забезпеченню економічного зростання, але також має й інші переваги.

Ефективна система управління державним боргом також сприятиме збереженню довіри інвесторів та залученню нових джерел фінансування для держави. Вона дозволить відповідати на міжнародні зобов'язання та покращувати статус країни на міжнародному фінансовому ринку. Крім того,

ефективне управління державним боргом зменшить ризики фінансових криз та сприятиме зміцненню фінансової стійкості країни.

Для досягнення цих цілей, важливо також розробити механізми контролю за витратами та моніторингу боргових зобов'язань, виявлення та зменшення ризиків, а також забезпечити прозорість та відкритість управління державним боргом, що сприятиме залученню іноземних інвестицій та покращенню іміджу держави на міжнародній арені.

ВИСНОВКИ

Державний борг тісно пов'язаний з дефіцитом державного бюджету, тому ці дві категорії взаємозалежні. Наша думка полягає в тому, що найбільш широким і всеохоплюючим способом визначення державного боргу є розуміння його як процесу залучення позикових коштів і перерозподілу ВВП через кредитні відносини між державою та її кредиторами. Цей процес включає в себе залучення, використання та погашення непогашеної заборгованості у формі боргових цінних паперів або позик, укладених на підставі угод, а також суму зобов'язань підприємств, за які держава виступає гарантом у випадку неплатоспроможності цих підприємств.

Державний борг був класифікований залежно від різних факторів, таких як призначення, методи залучення коштів, валюта запозичень та позиція уряду стосовно накопичення боргу. Також були ідентифіковані основні види ризиків, пов'язаних з державним боргом.

Уніфіковані методи управління державним боргом визначають основи боргової політики і вказують на основні напрямки її розвитку. Існуючі ризики пов'язані з державним боргом України потребують якісного управління, а потенційні ризики потребують запобігання. Останні роки спостерігається покращення рівня внутрішнього боргового захисту, але ще потребує подальшого вдосконалення.

Аналізуючи основні тенденції використання методів управління державним боргом в іноземних країнах, можна стверджувати, що кожна країна вибирає політику управління державним боргом з урахуванням специфіки своєї національної економіки. За світовим досвідом розроблені основні інструменти боргової політики, які можна умовно розділити на три групи: випуск нових цінних паперів і зміна їх складу, що пропонуються на ринку; зміна процедур і механізмів розміщення позик; проведення операцій на відкритому ринку.

З аналізу боргової політики Німеччини можна сказати, що управління державним боргом в цій країні базується на агентській моделі, де окрема структура або агентство відповідають за вибір оптимальних методів управління державним боргом.

Пандемія Covid-19 суттєво вплинула на економіку Німеччини і призвела до досягнення рекордного рівня державного боргу.

Значну роль у подоланні наслідків кризи відіграло те, що протягом тривалого періоду до початку пандемії Німеччина відзначалася постійним зниженням відношення боргу до ВВП. Це дозволило країні ефективно реагувати на виклики пандемії, не піддаючи загрозі стабільність уряду.

Німеччина вжила кілька заходів для стабілізації економіки, зокрема:

1. Створення Фонду економічної стабілізації.
2. Випуск зелених облігацій.

Приєднання до країн G20 у прийнятті Ініціативи призупинення обслуговування боргу (DSSI) для допомоги найбільш вразливим країнам у подоланні наслідків пандемії, включаючи боржників, таких як Німеччина.

Таким чином, завдяки інституційній моделі управління державним боргом, низькому рівню заборгованості відносно ВВП протягом тривалого періоду перед пандемією і випуску зелених облігацій, Німеччині вдалося ефективно відповісти на виклики пандемії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Guidelines for public debt management : World Economic and Financial Surveys. International Monetary Fund. 2014. 56 p.
2. Офіційний сайт Світового банку: веб-сайт. URL: <http://www.worldbank.org>.
3. Chentukov Y., Marena T., Zakharova O. Challenges and threats to the debt security of Central and Eastern European countries. Środkowoeuropejskie Studia Polityczne. 2021. Volume2.
4. 5. Christie R., Claeys G., Weil P. Next Generation EU borrowing: a first assessment. Policy Contribution. 2021
5. Софієнко А. П. Особливості механізму управління та обслуговування зовнішнього державного боргу України //Економіка та держава. - 2019. - №. 7. - С. 73-78. - : веб-сайт. URL: [http://www.economy.in.ua/pdf/7_2019/15 .pdf](http://www.economy.in.ua/pdf/7_2019/15.pdf)
6. Сайт статистики Європи (Євростат: веб-сайт. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/>
7. Євростат назвав країни з найбільшим боргом. На якому місці Польща? веб-сайт. URL: <https://ukrayina.pl/ukrayina/7,183830,29086722,1028-1074-1088-1086-1089-1090-1072-1090-1085-1072-1079-1074-1072-1074.html>
8. Світовий банк прогнозує найстрімкіше скорочення обсягів грошових переказів у новітній історії веб-сайт. URL: <https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2020/04/22/world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history>
9. Програма управління державним боргом на 2021 рік. Наказ Міністерства фінансів України 29 січня 2021 року No 47 — веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/ПРОГРАМА%20удб%202021.pdf>

10. Про затвердження Середньострокової стратегії управління державним боргом на 2019–2022 рр., від 05.06.2019 р. No 473. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/473-2019-%D0%BF#Text>
11. European Communities, Treaty on European Union, веб-сайт. URL: https://europa.eu/european-union/sites/europa.eu/files/docs/body/treaty_on_european_union_en.pdf
12. Сайт статистики Європи (Євростат) веб-сайт. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/en/web/>
13. 13.Офіційний сайт Міністерства Фінансів України. веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2022/>
14. Barro R. J. Are Government Bonds Net Wealth? веб-сайт. URL: <https://dash.harvard.edu/handle/1/3451399>
15. Програма управління державним боргом на 2021 р. Наказ Міністерства фінансів України від 29 січня 2021 р. No 47. веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%9C%D0%90%20%D1%83%D0%B4%D0%B1%202021.pdf>
16. Модель управління державним боргом у Німеччині. Інститут аналітики та адвокатури. веб-сайт. URL: <https://iaa.org.ua/articles/model-upravlinnya-derzhavnym-borgom-u-nimechchini/>
17. Німецький інформаційний центр «WaybeckMachine». веб-сайт. URL: <https://web.archive.org/web/20051231043646/http://www.germany-info.org/relaunch/business/trends/trends.html>
18. Маренич А. І. Про вплив боргової безпеки на фінансову безпеку України / А. І. Маренич, Н. Г. Мехеда // Вісник Банківського університету НБУ. - 2014. - No 3 (12).
19. Кучер Г. В. Борговий механізм фінансування державних витрат. Бізнес Інформ. 2015. № 8.
20. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія. Київ : Київ.нац.торг.- екон.ун-т, 2021. 532 с.

21. Державний борг та гарантований державою борг. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovaniy-derzhavju-borg-osn-inf>
22. Новосад Л. Я. Боргова політика України: тенденції та перспективи/ . веб-сайт. URL: www.ir.kneu.edu.ua
23. Derzhavnyi borh v sichni 2021 roku. URL: https://mof.gov.ua/uk/news/derzhavnii_borg_v_sichni_2021_roku-2737 (data zvernennia: 18.03.2021). 4. Derzhavnyi borh Ukrainy 2021 roku. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov>
24. Чугунов І. Я. Бюджетна стратегія суспільного розвитку : монографія. Київ : Київ.нац.торг.- екон.ун-т, 2021. 532 с.
25. Rynok pratsi: statystychna informatsiia. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. . веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
26. Budget of the United States Government. веб-сайт. URL: <https://www.govinfo.gov/app/collection/budget/2021/BUDGET-2021-BUD>.
27. Сайт Міністерства фінансів України. веб-сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/borgova-politika>
28. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 04.10.2018 № 959-ХІ. веб-сайт. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
29. Сайт Міжнародного валютного фонду. Веб-сайт. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>
30. Serednostrokovna stratehiia upravlinnia derzhavnym borhom na 2019–2022 roku. веб-сайт. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/MTDS_2019-2022_UKR_v11062019_Final.pdf
31. Державний борг країн . веб-сайт. URL: <https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/timeseries/zaus/ukea>
32. Динаміка змін державного боргу. Веб-сайт . URL : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/2022/>

33. Тенденції у зміні коефіцієнта боргу у відсотках до ВВП Німеччини. Веб-сайт. URL : <https://iaa.org.ua/articles/model-upravlinnya-derzhavnym-borgom-u-nimechchyni/>